

Anarşist Devrim ve Kadınların Kurtuluşu

Martha A. Ackelsberg

1991

İçindekiler

Tahakküm ve İkincil Konuma Getirilme [ing. <i>subordination</i> , alta sıralanma, boyun eğme] . .	8
Topluluk ve Eşitlik	13
Cinsellik ve Kadınların Ezilmesi	22
Devrimci Dönüşüm: Araç ve Amaçların Tutarlılığı	37
Doğrudan Eylem	40
Hazırlık	44

”Cumhuriyet geldiğinde pek çok insan mahkumları kurtarmak için hapishanelere hücum etti, ben de gittim. ’Abajo la politica! (Kahrolsun siyaset!), Abajo la Guardia Civil! (Kahrolsun Sivil Muhafazlar!) ... ve diğer bir sürü kahrolsunlar’ diye bağırان birisi vardı. Ve ardından şöyle bağırdı, ’Viva la anarquía!’ (Yaşasın Anarşizm!). Ve o zaman ’İşte bir anarşist’ diye düşündüm. İşte bu benim anarşistlerle ilk karşılaşmamdı –ve hiç de kötü bir insana benzemiyordu. Hoş bir yüzü vardı.”

Soledad Estorach

”İnsanlar bize ’çocuklar, nerede vaftiz edildiniz?’ diye soruyorlardı ve biz de onlara ’Biz vaftiz edilmedik’ diyorduk. ’Ne kadar kötü, zavallı kızlar! Bu kadar güzel çocuklar’ –çünkü biz altı güzel (sağlık açısından) kız ve bir oğlan kardeştik– ’Tanrısız büyütölmüşler, aynen köpekler gibi!’ [diyorlardı]. Ve biz de onlara ”Hayır, asıl siz köpekler gibisiniz, çünkü sizin bir efendiye ihtiyacınız var [diyorduk].”

Enriqueta Rovira

Tüm biçimleriyle tahakküm –ister hükümetler, isterse dini kurumlar veya ekonomik ilişkiler tarafından icra edilsin– anarşistlere göre, tüm toplumsal kötülüklerin kaynağıdır. Anarşizm pek çok sosyalist gelenekle birlikte ekonomik tahakkümün radikal bir eleştirisini ve toplumun daha eşitlikçi bir temelde ekonomik açıdan yeniden yapılandırılması gerektiğinde ısrar etse de, devletin, hiyerarşinin ve genel olarak otorite ilişkilerinin bağımsız bir eleştirisini geliştirerek Marksist sosyalizmin ötesine geçer. Sosyalistler *tüm* tahakkümün köklerini ekonomik işbölümünde görürken, anarşistler iktidarın [erkin] kendi mantığının olduğu ve yalnızca ekonomik ilişkilere dikkat çekerek ortadan kaldırılamayacağı konusunda ısrar ederler.

Anarşizm, toplumdaki hiyerarşik ve yapılanmış [yerleşmiş] tahakküm ilişkilerini ve itaat etmeyi yıkmayı hedefler. Aynı zamanda her kişinin bir birey olarak değerlendirildiği; saygı gösterildiği, eşitliğe, karşılıklılığa ve karşılıklı etkileşime dayanan bir toplum yaratmayı amaçlar. Bu toplumsal görüş, araçların amaçlarla tutarlı olması gerektiğinde; insanlının geleceğın toplumuna yöneltilemeyeceğinde, onu kendi başlarına yaratmaları gerektiğinde, böylece de kendi yetenek ve gizil güçlerinin [*ing. capacity*] farkına varacaklarında ısrar eden bir toplumsal değışim kuramı ile birleşir. Hem ideal toplum görüşü hem

de bu topluma nasıl ulaşılabileceği kuramı konusunda, anarşizmin günümüz feminizmine sunacağı çok şey vardır. Anarşistlerce yapılan tahakküm ilişkileri analizi, kadının toplum içindeki konumunu anlamak ve kadınların koşullarının diğer ezilen grupların koşullarıyla ilişkilendirmek için oldukça verimli bir model sunar. Araç ve amacın birliği ile ezilenlerin gücüne vurgu yapan bir toplumsal değişim kuramı, mevcut pek çok sosyal devrimci hareketin kuramlarıyla –ve mevcut pratiklerin çoğuyla– çarpıcı bir karşıtlık içindedir.

Dahası, hem İspanya’daki hem de Avrupa ve ABD’deki başka yerlerde bazı ondokuzuncu yüzyıl anarşist yazar ve eylemcileri, kendilerini özellikle kendi toplumlarındaki kadınların ezilmesine adanmışlar; insanlığın tamamen kurtuluşu için yalnızca kapitalizmin ve otoriter siyasi kurumların yıkılmasının yeterli olmadığını, dahası [bunun için] kadınların kültürel ve ekonomik bağımlılığının –evin hem içinde hem de dışında– yıkılmasını gerektirdiğinde ısrar etmişlerdir. Örneğin, 1872 gibi erken bir tarihte İspanya’da düzenlenen anarşist kongre, kadınların evde ve işyerinde erkeklerle tamamen eşit olması gerektiğini açıklamıştı.

Ancak ne ondokuzuncu yüzyıl boyunca ve yirminci yüzyılın başında İspanya’da ve Avrupa’daki diğer yerlerde gelişen anarşizm kuramı, ne de

Anarko-sendikalizmin İspanya'daki pratiği kelimenin tam anlamıyla eşitlikçi olabilmşti. Her ne kadar pek çok yazar kadınların kurtuluşunun anarşist proje açısından öneminin ve kadınların [anarşist] hareket için öneminin farkındaysa da, pek azı bunu en birincil [sorun] olarak görür. Tüm Avrupa çapındaki sosyalist hareket için olduğu gibi, birçok anarşist için de kadınların ikincil konuma getirilmesi [*ing. subordination*] meselesi, en iyisinden, işçilerin kurtuluşunun ardından gelen bir mesele, "devrim sabahında" çözülecek bir problem olarak değerlendirir.

Mujeres Libres'in kuruluşu, hem hareketin kadınlara verdiği sözü yerine getirmesini sağlamak için meydan okumak, hem de kadınların hareket içinde ve toplumun geniş [yapısı] içindeki konumlarını geliştirmek amacıyla kadınların kuvvetlendirilmesini sağlamak için, İspanyol anarko-sendikalist hareketi içinde yer alan kadınların çabasını temsil etmektedir. Kurucular, hareketin kadınları [harekete dahil etmekte] ve kadınları ilgilendiren meseleleri yeterince ele almakta başarısız olmasından hayal kırıklığına uğramışlardı; ama yine de hareketin kadınların gerçek kurtuluşunu başarmak için [geçerli] tek çerçeveyi [*ing. context*] oluşturduğu konusunda emindiler.

Benim bu kitaptaki amacım yalnızca Mujeres Libres'in bakış açısının ne olduğunu belirginleştir-

mek ve bunun günümüz feministleri ve toplumsal değişim aktivistleri için uygunluğunu incelemektir. Ancak bunu yapmak için, öncelikle bunu –aynen Mujeres Libres’den kadınların yaptığı gibi– anarko-sendikalist kuram ve pratiğin içine yerli yerine koymamız gerekir. Bu kısımda, İspanyol anarko-sendikalist hareketinin kuramsal arka planını oluşturan İspanyol anarşist ve ”komünalist-anarşist” gelenek içinde yer alan diğer yazarların çalışmalarını inceleyeceğim. Benim amacım, onların, kadınların ikincil konuma getirilmesi konusuna yaklaşımlarını, hiyerarşı ve tahakküm konusundaki eleştirilerini, ve kadınların ezilmesiyle ilgili endişelerini radikal toplumsal dönüşüm kuramıyla tam olarak bütünleştirmeleri sürecine ilişkin anlayışlarını aydınlatmaktır. Ancak aynı zamanda bu analizlerdeki belirgin boşlukları; –anarşist kuramın özünün tahakküm ilişkilerinin çok yönlü ve karmaşık olduğu hakkındaki bariz farkındalığına karşın– defalarca kadınların ikincil konuma getirilmesine erkek işçilerin özgürleştirilmesinden daha az öncelik verilmesini incelemek istiyorum. Mujeres Libres programının nasıl etkin bir şekilde o dönemin anarko-sendikalizminin zayıflığını vurguladığını; ve İspanyol anarko-sendikalist kuram ve pratiğinin hem eleştirisini hem de genişletilmesini teşkil ettiğini göstermenin temellerini, Mujeres Libres’in

program ve eylemlerinin bu kavramsallaştırılması ortaya koyacaktır.

Ben burada İspanyol anarko-sendikalist tahakküm ve ezilme analizleri, eşitlikçi toplum görüşü ve –özellikle de kadınların konumu bağlamında– güçlendirme süreci üstüne odaklanacağım. Bu meseleler üstüne kuramsal düzeyde yapılacak bir inceleme, Kısım 2’de ele alacağım Mujeres Libres’in anarko-sendikalist hareketi içindeki kökenlerinin tarihsel anazi için sahne arkası ve bir karşı duruş noktası olarak hizmet edebilir. Aslında, anarşistlere göre, bu bağlamda kuram ve pratik birbirinden oldukça güç ayırd edilebilir. Bu kısımda tartışacağımız kuramsal konular tarihsel mücadeleler bağlamında geliştirilmiştir, aynı zamanda da bu mücadelelerin gelişmesine yardım etmişlerdir. Ben burada bunları sadece analitik amaçlarla birbirinden ayırıyorum.

Tahakküm ve İkincil Konuma Getirilme

[*ing. subordination, alta sıralanma, boyun eğme*]

Anarşist görüşler, siyasi, toplumsal ve ekonomik olarak eşitlikçidir. Anarşist toplum, politik ve toplumsal olarak hükümete, kurumsallaşmış hiyerar-

şik ilişkilerin veya otorite kalıplarının olmadığı bir toplumdur. Anarşistler, insanların kendilerini gereksinimler temelinde örgütleyip biraraya gelebileceklerini iddia ederler, yani bireyler veya küçük gruplar toplumsal bir faaliyeti başlatabilir; ve merkezi siyasal koordinasyon yalnızca zararlı değil aynı zamanda da gereksizdir. Bir durumu yönlendirme veya emretme hakkı veya otoritesi, görev ya da konumların bazı insanların ayrıcalıklı erişimine veya diğerlerinin sistematik olarak dışlanmasına yol açmamalıdır. Son olarak, anarşistler insanlarla olduğu kadar çevreyle de tahakküm içermeyen ilişkilere kendilerini adanmışlardır. Anarşistler doğanın fethedilmesine değil, onunla (mümkün olduğu kadar) uyumlu bir şekilde yaşamının yeni yollarını geliştirmeye odaklanmışlardır.

Batı'daki belli başlı düşünürlerin neredeyse hemen hemen hepsi toplumsal düzenin liderliği, hiyerarşiyi, ve özellikle de siyasi otoriteyi gerektirdiğini varsaymıştır. Pek çoğu toplumsal yaşamın –özellikle karmaşık bir toplumda– iktidar ve otorite yapıları olmaksızın var olamayacağını öne sürer. ”*Toplum, insan davranışını düzenleyen normlar demektir*”, ve normlar ise onları uygulayacak güce [iktidara] sahip otoriteleri gerektirir. Biraz daha değişik bir biçimiyle, toplumsal sözleşme kuramcıları –ahlaki seçim için gerekli ön koşul olan– istikrarlı bir toplum-

sal düzen yaratmak için siyasi bir otoritenin gerekli olduğunu iddia etmişlerdir. Toplumsal hareket kuramcıları, ayrı ayrı bireylerin uyumlu bir birlik oluşturması ve onlara bir doğrultu kazandırılması için güçlü bir kişinin (veya kişilerin) gerekli olduğunu savunurlar. Örgütlenme, böylece bazı kişilerin emir vermesini; ve geriye kalanların ise –ister “iyi vatandaşlar”, isterse “iyi devrimciler olarak”– bunları kabullenmeye ve yerine getirmeye hazır olmalarını *gerektirir*.

Anarşistler ise buna karşılık, resmi hiyerarşilerin yalnızca zararlı olmadıklarını aynı zamanda da gereksiz olduğunu; ve toplumsal hayatı daha eşitlikçi bir şekilde örgütlemenin yolları, alternatifleri olduğunu öne sürerler. En önemlisi, sosyalistlerle ve son zamanlarda da feministlerle beraber, anarşistler insan doğasının toplumsal bir yapı [toplumsal olarak yapılandırılmış] olduğunda ısrar ederler: insanların davranış tarzı, herhangi bir doğuştan gelen mizaçtan [*ing. inherent nature*] ziyade içinde yetiştirildikleri/yetiştirildiğimiz kurumların bir ürünüdür. Resmi hiyerarşik otorite biçimleri pekala mücadele etmek amacıyla tasarlandıkları koşulları yaratabilir: hükümetler düzensizliği korumak yerine, onu yaratan ana nedenlerden birisidir. Hiyerarşik kurumlar, katılanlar arasında yabancılaştırılmış ve sömürücü ilişkileri besler, insanları güçsüzleştirir ve onları gi-

derek kendi gerçekliklerinden uzaklaştırır. Hiyerarşiler bazı insanları diğerlerine bağımlı kılar; bağımlı olanları bağımlılıkları için suçlar, ve ardından da daha fazla otorite uygulamayı gerekçelendirmek için [ezenlerin] bu bağımlılığı kullanmalarını sağlar.

Pek çok İspanyol anarşisti, toplumda kadınların mevcut ikincil konumunu, toplumsal kurumların bağımlı kişiler yaratma konusundaki gücünün bir örneği olarak gösterir. Kadınların doğası ve kadınların geleceğin toplumu içindeki uygun rolü hakkında İspanyol anarşistleri arasında pek çok [farklı] görüş olsa da, pek çok anarşist İspanyol toplumunda kadınların dezavantajlı durumda olduğunu ve erkeklerle kadınlar arasındaki mevcut eşitsizliklerin büyük ölçüde toplumsal koşullanmaların ve erkek iktidarının sonucu olduğunu kabul ediyor gözükmektedir. 1903 gibi erken bir tarihte örneğin, José Prat, *"kadınların 'geri kalmışlığı', ona geçmişte ve hala bugün nasıl davranıldığına bağlıdır. 'Tabiat'ın bununla hiçbir ilişkisi yoktur. ... Eğer kadın geri kalmışsa, bunun sebebi erkeğin hep onu aşağılık görmesi, kendisi için yavaş yavaş kazanmakta olduğu haklardan onu mahrum bırakmasıdır."* diyordu. Gregorio Marañon ve Mariano Gallardo, kadınlarla erkekler arasında önemli cinsel farklılıklar olduğunu kabul etmekle beraber, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin, kadınlara fırsat vermenin reddedilmesinin

sonucunda olduğunu söylüyorlardı: *”Kadınların var-sayılan aşağılıklığı tamamen yapaydır, erkekleri ve kadınları ayrı ve farklı şekilde eğiten, kadını köle-leştiren ve onun yoldaşını ise vahşi bir tiran yapan uygarlığın kaçınılmaz sonucudur.”*

İspanyol anarşistleri, aynen günümüz feminist-leri gibi, nasıl bir kurumsal biçimde olursa olsun – ister ekonomik, isterse politik, dini veya cinsel olsun– iktidarın uygulanmasının, hem iktidara sahip olanı hem de üstünde [iktidar] uygulananı yabanileştir-diğini iddia etmişler. Bir yandan, iktidara sahip olanlar onu sürdürmek için durmaksızın artan bir arzuya eğilimlidirler. Hükümetler, örneğin, ”ortak çı-karı” veya ”genel iradeyi” temsil ettiklerini öne süre-bilirler. Ancak bu iddia yanlıştır; bir azınlığın ço-ğunluk üzerindeki ekonomik ve politik iktidarını ko-ruması ve devam ettirmesi [konusunda] devletin ro-lünü gizler.

Diğer yandan, bazılarının iktidarı kullanması diğerlerini güçsüzleştirir [*ing. disempower*, ikti-darsızlaştırır]. Görece üstün konumda olanlar, kendilerine boyun eğenlerin kişiliklerini bizzat tanımlama eğilimindedirler. Fiziksel sindirme, ekonomik hakimiyet ve bağımlılık ve psikolojik kısıtlamalarla; toplumsal kurum ve pratikler herkesin dünyayı ve dünyadaki kendi konumunu algılamasını etkiler. Anarşistler, daima üstüne eylenilene [yani

daima bir eylemin nesnesi] olma ve asla eylemesine izin verilmeme konumunda olmanın, bağımlılığa ve geri çekilmeye mahkum olduğunu öne sürerler. Devamlı olarak bir şeyler yapması emredilen ve kendileri adına düşünmekten alıkonanlar, sonunda kendi kapasitelerinden şüphe duyarlar. Günümüz feministleri ile beraber, anarşistler başkaları tarafından belirlenenlerin, kendilerini tanımlamakta ve adlandırmakta çok büyük güçlük çecekleri konusunda ısrar ederler. Toplumsal normlara, standartlara ve beklentilere karşı çıkma anlamında kendi başlarına hareket etmek konusunda bu güçlüğün çok daha fazla olacağı da bir başka ısrar konusudur.

Bu nedenle belirli insanların "davet edildiklerini" gördükleri *kahıcı* otorite yapılarına anarşistler karşı çıkarlar; toplumdaki otorite ilişkilerinin daha akışkan hale gelmesi gerektiğini belirtirler: "*İnsanlar özgürdür. Özgürce çalışırlar, özgürce değişirler, ve özgürce sözleşme yaparlar.*"

Topluluk ve Eşitlik

Pek çok kuramcı, elbette ki, hiyerarşik yapının, tahakkümün ve tabi kılmanın (politik, ekonomik veya cinsel alanda olsun) olumsuz etkilerine rağmen,

toplumsal yaşam için gerekli olduğunu öne sürmüştür. Cevap olarak, anarşistler geniş anlamıyla özgürlük ve eşitliği içinde barındıracak bir toplumsal örgütlenmenin alternatif yollarını betimlemişlerdir. Bu görüşler bireyi sağlam bir şekilde topluluk bağlamı içine yerleştirir; ve toplumun kendisini zaman içinde devamlı kılmasını sağlayacak ekonomik ilişkilere, koordinasyon mekanizmalarına, cinselliğe ve erkek-kadın ilişkilerine ve var olan eğitim ve toplumsallaştırma sistemlerine dikkati çekerler.

Anarşistler, örgütlenmenin temeli olarak eşitsizlik yerine, karşılıklılığı [*ing. mutualism*], karşılıklılığı [*ing. reciprocity*] ve federalizmi önerirler. Hiyerarşi ve tahakkümün yerine, herkesin kendi potansiyelini tam olarak gerçekleştirmesini sağlayacak, böylece de toplumsal, politik ve cinsel eşitsizlik gereksinimini engelleyecek kuvvetlenmeyi [*ing. empowerment*] önerirler. Anarşist devrim kuramının Mujeres Libres açısından belirli bir öneme sahip yönlerini, ve otoriter olmayan toplumsal bir değişim kuram ve pratiğinin gelişimine Mujeres Libres'in yaptığı katkıları-özgürlüğün toplumsal doğası, [siyasal ve toplumsal açıdan] eşitlikçi bir toplum görüşü, ve bilinç değişimi ve güçlendirme süreci- en belirgin şekilde gösteren yönleri aydınlatacağım.

Özgürlük, veya bireysel hürriyet, İspanyol anarşist geleneğinin en temel önermesidir. "Bireysel

bağımsızlık” pek çok anarşist yazının ana öğretisi [ilkesi]dir; bir kimsenin bireysel potansiyelinin özgür gelişimi, tüm insanogullarının doğuştan sahip olduğu temel ”haklar”dan birisidir. Ancak İspanyol anarşistleri, *komünalist*-anarşist geleneğe sağlam bir şekilde kök salmışlardır. Onlara göre, özgürlük temel olarak toplumsal bir üründür: bireysellik ve yaratıcılığın tam ifadesi ancak *topluluk içinde ve [onun] sayesinde* gerçekleştirilebilir. Pilar Grangel’in (Mujeres Libres’te de aktif olan bir öğretmen), bireysellik ve topluluk arasındaki ilişkiyi betimlerken yazdığı gibi, ”*Ben ve benim doğrum; ben ve benim inancım ... Ve ben senin için, ancak kendim olmaktan asla vazgeçmeyerek, ki böylece sen de her zaman kendin olabilesin. Senin varlığın olmadan ben var olmadığım için, ama benim varlığım seninki için vazgeçilmez olduğu için.*” Onlar, hayatta kalmak için toplumsal yaşamın karşıtlar arasındaki saldırgan [bir] çatışmayla değil, ”karşılıklı yardımlaşma”yla düzenlendiği şeklindeki Kropotkin’in iddiasına sık sık göndermeler yaptılar: ”*Birlik olmaksızın, yaşam olamaz.*” Yalnızca ekonomik sınıf hiyerarşilerinden, politik ve cinsel ayrıcalıklardan arınmış, tam eşitlikçi bir toplumda, herkes mümkün olan azami gelişimini gerçekleştirmekte özgür olacaktır ve bireysel inisiyatif serpilebilecektir.

Bireyselliğe ve bireysel inisiyatife, bunu besleyen komünal bağlama odaklanma, İspanyol anarşistlerine erkek-kadın farklılıklarını ele alacak potansiyel bir bağlam sağlamıştır. Bu görüş açısı [perspektif] insanların çeşitliliği, insanların toplumsal bütüne katkı yapabilecekleri yolların değişikliğini, ve farklı grupların dahil edilmesinin topluma yapacakları katkılar hakkında genel bir farkındalık –en azından kuramsal düzlemde– yarattı. Ancak bu bakışın, gerek kuramda gerekse pratikte, cinsel farklılıklar bağlamında kullanılması çok daha fazla kısıtlı olmuştur. Günümüz feminist ve azınlık [hakları savunucularının] bizi oldukça bilinçlendirdiği üzere, homojen olmayan topluluklarda saygı ve eşitliğin nasıl sağlanacağı her zaman belirgin değildir. Birçok eşitlikçi olduğu varsayılan toplumsal biçim, erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıkları göz ardı etmiş, veya örneğin bunların politikayla ilişkili olmadığını varsayarak, kadınların ikincil konuma getirilmesini etkili bir şekilde yeniden üretmişlerdir.

Onların toplumsal örgütlenmenin ana bileşenlerine dair anlayışını incelersek, İspanyol anarşist görüşün sınırları belirginleşir. Çoğu İspanyol anarşisti, toplumsal örgütlenmenin ana ilkesinin politik olmaktan ziyade ekonomik olduğunda ısrar ederek, ekonomik ilişkileri görüşlerinin merkezine yerleştirdiler. Hem insanların aldığı ödentiler

hem de işin yapısı bağlamında, ekonomik ilişkiler mümkün olduğunca hiyerarşik olmamalıdır. Ücret eşitliğinin tam olarak nasıl sağlanacağı hakkında, kolektivizm (herkese katkısına göre) ve komünizm (herkese ihtiyacına göre) arasında gidip gelerek, kendi aralarında farklılaşırlar. Ancak hepsi de adil bir toplumun işlemesi için ücretlerin göreceli eşitliğinin asli olduğunda hemfikirdir. Bunun sebebi, hem ekonomik eşitsizliklerin kolayca toplumsal ve politik iktidara dönüşmesi; hem de daha temelde, beşeri emeğin çoğunun işbirliği içermesi ve bireyin kolektif bir işe katkısına değer biçmenin neredeyse imkansız olmasıdır.

Ancak, ekonomik eşitliğin karşılıklı yardım ve dayanışmaya dayanan bir toplumun çatısı olması gerektiğini söylemek, o toplumun genel yapısı ve örgütlenmesinin neye benzeyebileceğini tanımlamakta yetersizdir. Komünalist anarşistler açısından toplum en iyi şekilde, bireysel özerkliği takdir ederken hala özgürlük ve adalet için hayati olan genel koordinasyonu temin edebilecek bir dizi gönüllü birlik olarak anlaşılabilir. Toplumsal düzen, resmi politik yapıardan ziyade yerel olarak oluşmuş, merkezsizleşmiş birimlerin işbirliği sayesinde gerçekleştirilebilir. Daha yüksek bir otoritenin müdahalesi olmaksızın insanlara hizmet sağlamakta etkin bir şekilde işlev göreceк gönüllü anlaşmalarla kurulan ağ modellerinin

örnekleri olarak, demiryollarına, uluslararası posta hizmetlerine ve diğer iletişim biçimlerine dikkat çektiler.

Ancak ekonomik yapılara bu merkezi odaklanma, özellikle de katı bir cinsiyete dayalı işbölümüyle biçimlendirilmiş [characterised] bir toplumda, kadınlar için ciddi sorunlar doğurdu. Kadınlar işe nasıl dahil edileceklerdi? Yeni toplum, cinsiyete dayalı işbölümüne meydan okuyacak ve onun üstesinden mi gelecekti? Veya bu işbölümünü olduğu gibi bırakacak ve kadınlar için bir çeşit "farklı ancak eşit" statü gerçekleştirmeye mi uğraşacaktı? Toplumsal örgütlenmenin kökü olarak ekonomik yapıların vurgulanması, tahakküm ve ikincil konuma getirilmenin pek çok yönü olduğu ve ekonomik meselelerin ele alınması gereken yegane mesele olmadığı şeklindeki anarşist ısrarı yalanladı. Aslında, bölüm 2'de (*) göreceğimiz üzere, yeni bir toplumun merkezi kurum ve yapıları hakkındaki tartışmalar, her ne kadar bu kararların kadınların konumu veya katılımına ilişkin sonuçlarına nadiren odaklanılmış olsa da, İç Savaş öncesinde oldukça bölücü olmuştu.

Bunun yerine tartışmaların çoğu yeni toplumun temelini oluşturacak örgütlenmelerin ne biçim şeyler olacağı üstüne odaklanmıştır. Anarko-sendikalistler olarak tanınacak olanlar (ki bunlar 1910'dan

itibaren CNT içinde çoğunluğun konumunu temsil etmeye başladılar) tabanında sendikaların [*ing. union*, birlik] olduğu bir toplum tasavvur ettiler. Sendikalar, her sendikanın (veya sendikalar grubunun) bir delege göndereceği federasyonlar yoluyla hem yerel hem de endüstriyel olarak koordine edileceklerdi. Ancak, bu görüş, (çocuklar, işsizler, yaşlılar, özürlüler ve çalışmayan anneler dahil olmak üzere) işçi olmayanların toplumsal karar almaya katılımı için çok az fırsat yaratıyordu.

Anarko-sendikalistlerden ziyade "anarşistler" olarak adlandırılan diğerleri ise, sendikaların, liberter bir komünist toplumun koordine edilmesi için çok dar bir tabanı temsil ettiğinde ısrar ettiler. Örneğin Soledad Gustavo, Federico Urales ve Federica Montseny sendikaların kapitalizmin ürünleri olduklarını ve dönüştürülmüş bir ekonomide örgütlenme ve koordinasyonun temelleri olacaklarını varsaymanın anlamlı olmadığını öne sürdüler: "*Patronlar olduğu için işçiler vardır. İşçilik kapitalizmle, ve sendikalizm de ücretlerle birlikte ortadan kaybolacaktır.*" Gustavo ve Federica Montseny'nin her ikisi de İspanya'da uzun bir geçmişe sahip olan başka bir geleneğe, *municipio libre*'ye (özgür komüne) dikkat çektiler: "*geçici anlamda dahi sendikalist çözümün uygun olmadığı, özellikle de tarımsal köylerde, toprağın ve tüm üretim araçlarının toplumsallaştırılması, üreti-*

cilerin ellerine verilmesi temelinde bütün İspanya’da özgür komünleri ilan ettiğimiz andan itibaren devrimin peşine düşme hakkımı saklı tutuyorum.” İlginçtir ki, daha topluluk-odaklı örgütsel bir tabandan bahseden bu iki kadın aynı zamanda kadınların kuruluşunu destekleyenlerden en bilinen ikisidir – her ne kadar, bildiğim kadarıyla ikisi de kadınların kuruluşuna dair kaygılarını, örgütsel olarak işyeri yerine topluluk üstüne odaklamayla açıkça ilişkilendirmemiş olsalar da. Bölüm 2’de göreceğimiz üzere, topluluk-temelli örgütlenme stratejileri, kadınları ilgilendiren meseleleri ele almakta ve kadınların katılımını harekete geçirmekte, işyeri-temelli olanlardan genellikle çok daha başarılıydı.

Giderek, kuramcılarının ve CNT eylemcilerinin çoğu, her ne kadar birleşmenin koşulları hala sendikal çözümü kayırıyor olsa da, *municipio libre*’yi sendika ile birleştirmeye giriştiler. Örneğin Isaac Puente, şehirlerdeki *municipio libre*’nin esasında sendikaların yerel bir federasyonu olacağını söylüyordu. Kırsal alanlarda, kasaba, sınırları dahilindeki her şeyi ortak mülkiyet olarak elinde tutacaktır; komünal karar-alıcı organ ”çalışan herkes”ten meydana gelecektir. Bu zorunluluktan yegane muaf olacaklar gençler, hastalar ve yaşlılar olacaktır. Bu çözüm, tabii ki toplumsal ve siyasi hakları

ekonomik üretkenlik temeline bağlayacaktır –”özgür komün”de bile.

Bir sonraki bölümde göreceğimiz üzere, örgütsel yapı ve görüş hakkındaki meselelere ilişkin herhangi bir çözüm [önerge] söz konusu olduğunda, bu [çözüm] basındaki kuramsal tartışmalardan ziyade anarko-sendikalist hareketin pratiği içinde gerçekleşecekti. İspanyol hareketinin, eylem ve örgütlenmelerin katı bir şekilde sendika temelli olması açısından ondokuzuncu yüzyıl sonu ve yirminci yüzyıl başı Avrupa işçi-sınıfı hareketlerinin çoğundan farklı olduğuna dikkat edilmesi önemlidir. [?] İspanyol ve öteki hareketler arasındaki farklılıklar ”kadının yeri”ne dair tartışmalar bağlamında özellikle önem arz eder.

Önemlidir ki, ne Montseny’nin ne de Puente’nin özgür komünler hakkındaki tartışmasında kadınlardan –ve işsiz erkeklerden– bahsedilir. İkinciler hakkında, tam olarak düzenli bir toplumda, –çalışmayı reddedenler dışında– işsizlik olmayacağı varsayımı yapıldığını söyleyebiliriz; ortak işe katılmayı reddetmek siyasi haklardan yoksun kılınmayı meşrulaştırır. Ancak, kadınların konumu çok daha az belirgindir, çünkü yazarlar hem erkeklerin hem de kadınların çalışıp çalışmayacağından (çocuk bakımı ve çocuk yetiştirme [konularından] hiç bahsetmezler); kadınların eviçi işlerinin çalışma sayılıp sayılmayacağı-

dan (ama, o zaman kadınların evlerinde hakkıyla çalıştıklarını belgeleyecek bir sendika olacak mıdır?); veya küçük çocukları olan kadınların tam bir yurttaş olarak görmeyi bekleyip beklemediklerinden bahsetmezler. Puente tüm kadınların işçi olacağını varsayıyor gözükmüşken, Mella kadınlardan işçiler yerine eşler ve kız evlatlar olarak bahseder: *"İşçiler: sizin sorumluluğunuz kendinizi mücadeleye vermenizdir. Eşleriniz de sizinle beraber olacaktır, çünkü onlar da sizin kadar burjuvazinin barbarlığının kölesidirler."* Maranòn anneliğin çalışmaya uygun olmadığını öne sürer (annelik hakkıyla yapılacaksa tam zamanlı bir iş olacağı veya en azından öyle olması gerektiği için). Bununla beraber, özel, ve hatta anormal bir sınıf olarak gördüğü anne olmayan kadınlar için çalışmanın önemli olduğunu söyler.

Cinsellik ve Kadınların Ezilmesi

Aslında, anarşist yazarlar arasında bu meseleler üzerinde bir görüş birliğinin olmaması, yalnızca kadınların işçi sınıfı örgütlenmelerindeki yeri hakkında değil, aynı zamanda kadınların ezilmesi ve bunun üstesinden gelmek için nelerin gerekli olduğu

konusunda da ayrışma olduğunun kanıtıdır. Mary Nash, ondokuzuncu yüzyıl boyunca ve yirminci yüzyılın başlarında İspanyol anarşistleri arasında, erkek-kadın ilişkilerinin doğası hakkında iki farklı düşünce akımının gelişmiş olduğunu belirtiyor. Birisi, Proudhon'un yazılarına dayanarak (ve İspanya'da Ricardo Mella tarafından örneği ortaya konulan), kadınları esasen evdeki rolleriyle topluma katkı yapan yenden üreticiler olarak görür. Bu görüşe göre, kadınların kurtuluşu için gereken şey kadınların evdeki çalışmalarının yeniden değerli hale getirilmesidir [değerinin bilinmesi]; onun ev dışındaki çalışması erkeğinkine göre daima ikincil olmalıdır. Kuramsal köklerini Bakunin'in yazılarında bulan (Marksist perspektife benzer olan) ikinci akım ise (en azından üretkenlikçi yönleriyle Isaac Puente'nin çalışmalarında örneklenen), erkeklerle eşit hale getirmenin kötü olduğunda, ve kadınların kurtuluşu için esas olanın onların erkeklerle eşit koşullarda ücretli emek gücüne tam olarak dahil olmaları olduğunda ısrar ediyordu. Bu görüşe göre, eğer kadınlar ezilmelerini sona erdirmek istiyorlarsa, iş gücüne işçiler olarak katılmalı ve tüm işçilerin konumunu iyileştirmek için sendikalarda mücadele etmeliydiler. CNT'nin resmi görüşü bu ikinciye izliyordu –ancak, işyerinde kadınların eşitliğine *kuramsal* bağlılığın CNT üyelerinin çoğunluğunun bu bağlılığa uygun şekilde hare-

ket edeceğini garanti etmediğine dikkat edilmelidir. Bölüm 2’de göreceğimiz üzere, hareketin bu bağlamdaki pratiği ifade edilen inançlarını nadiren doğrulamıştır.

Bununla beraber, liberter hareket içinde kadınları sendikalarda örgütlemenin –ki bunu yapmak mümkün olsa dahi– kendi başına yeterli olmayacağına inananlar da vardı. Onlara göre, kadınların ezilmesinin kaynakları işyerindeki sömürüden daha geniş ve daha derindi. Kadınların ezilmesinin ekonomik olduğu kadar kültürel olduğunu, kadınların ve onların faaliyetlerinin aşağılanması aile ve kilise gibi kurumlar aracılığıyla geliştirildiğini öne sürüyorlardı. Bu nedenle, "Javierre", devrimci değişimin erkek-kadın ilişkilerini değiştirmesi sürecine dair anlayışını ortaya koyan bir makalede, hamile kadınları terk eden "yeni Sovyet erkekleri"nin sayısı hakkındaki bir *Pravda* haberi üstüne [şöyle] yorum yapıyordu: "*Siyaset tek başına erkeği ahlaki olarak ortak bir yaşama hazırlayamaz ... Marksist vaftiz, (Bu erkekler[e]) erkek olmayı Hristiyan vaftiz[inden] daha fazla öğre[t]memiştir.*" Dahası, en azından bazı İspanyol anarşistleri kadının ezilmesini, kadının yeniden üretme rolüne ve cinsel ahlaktaki çifte standarta bağlamışlardı. Eğer kadınlar devrimci bir toplumda tam eşit ortaklar olacaklarsa, bunların da –yeni bir cinsel ahlakın kabullenilmesi ve doğum

kontrolünün yaygın olarak kullanımı sayesinde-
değiştirilmesi gerekecektir.

Bu geniş anlayış bile belirsizliklerden muaf de-
ğildi. Kyralina (Mujeres Libres'in aktif bir destekçisi
olacak olan gazeteci Lola Iturbe) daha geniş bir kül-
türel fenomeni hesaba katacak bir analiz ve pratiğin
gerekliğinde ısrar ediyordu. Ancak "Anarşist Ko-
münizm Kadınları Özgürleştirecektir" [başlıklı] ma-
kalesi, yirminci yüzyıl anarşist kültürel eleştirilerde
yaygın olan bir inancı, özel mülkiyetin ortadan kal-
dırılmasının özgür aşka ve kadınların kurtuluşuna
yol açacağı inancını ortaya koyuyordu: "*Ancak liber-
ter komünizmin saltanatı kadınların kurtuluşuna in-
sani bir çözüm getirebilir. Özel mülkiyetin tahrip edil-
mesiyle, bu ikiyüzlü ahlak bir kenara atılacaktır, ve
bizler özgür olacağız ... Zevklerimizin tam özgürlü-
ğüyle, tutkulu ve cinsel bir yaşamın çeşitli biçimle-
rine saygılı olan aşkı yaşayacağız.*"

Pek çok anarşist yazar ve eylemci açısından, cin-
sel yaşam ile aile yaşamının yeniden örgütlenmesi
ve kadınların rolünün yeniden inşa edilmesi, dev-
rimci bakışın asli unsurlarıydı. Aile ve cinselliğin
"özel" [kişisel] ilişkilerine gösterilen bu ilgide, İspan-
yol anarşistleri ondokuzuncu yüzyılın ütopik sosya-
listleri ve günümüz feministleri ile pekçok şeyi pay-
laşıyorlardı. Ancak anti-otoriter analizi, cinselliğe ve
aile ilişkilerine uygulamanın birden fazla yolu vardı.

Yeni anarşist toplumda ailelerin ve aile ilişkilerinin yapısı ve doğası nasıl olacaktı? Ve kadının toplumsal katılımı, onun ailevi ve yeniden üretici rolleriyle nasıl ilişkilendirilecekti? Proudhon ve takipçilerinin savunduğu gibi, ailede kocanın/babanın sorgulanamaz otoritesi korunacak mıydı, yoksa o da yıkılacak ve bunun yerini gönüllü eşitlikçi ilişkiler mi alacaktı? Bazı İspanyol anarşistleri açıkça Proudhon'a katılıyorlardı; diğerleri ise çileciliği savunuyor, alkol ve tütün kullanımına karşı çıkıyor, ve tek eşliliği veya cinsel saflığı [bekareti] tavsiye ediyorlardı. Yirminci yüzyılın başlarında bu meseleye değinen yazarların çoğu ise toplumsal cinsiyetler [*ing. gender*] arasında eşitliği ve özgür aşkı savunuyordu. Bu son grup, gerçek özgürlüğün, cinsel olanlar da dahil olmak üzere, insanın tüm yetilerinin tam ifade edilmesi ve geliştirilmesi anlamına geldiğinde ısrar ediyordu. Onlara göre, bekaret, tek eşlilik ve sadakat toplumsal ideallerini devam ettirmek Hristiyan baskının mirasını yansıtmaktaydı, ve ideal anarşist toplumda bunların yerini özgür aşk ve eşitlikçi aile yapıları alacaktı.

Bu sonraki konum, 1920'lerde ve 1930'larda –özellikle de Sigmund Freud, Havelock Ellis ve tanınmaya başlayan diğer seksologların çalışmalarıyla– güç kazandı. 1930'larda, –*La Revista Blanca* ve *Estudios* gibi kültürel eleştiri dergilerinde yazan– İspanyol anarşistleri, cinselliğin

ve cinsel özgürleşmenin insan gelişimi, ve nihayetinde de toplumsal devrim için önemini geniş bir biçimde resmetmek amacıyla Freudçu psikoloji ile neo-Malthusçu retorığı ve özgür aşk doktrinlerini birleştiriyorlardı.

1930'larda *Estudios*'a katkı yapanların alayı cinselliğin olumlu değerine, ve erkek ve kadınlar için çifte standartlı cinsel ahlaka karşı çıkılmasına dayanan, yeni bir cinsel etikten bahsediyordu. Bu yazarlar [cinsel] saflık ve cinsel dürtülerin bastırılmasını savunan anarşistlerle tefe koyuyorlardı. Onlar, bunun aksine, zorla sakınmanın yalnızca (fahişelik ve kadınların ezilmesine neden olan) klasik çifte standarda değil, ama aynı zamanda bodurlaşmış yaşamlara, ve daha da kötüsü suça yol açacağına ısrar ediyorlardı. Freud'u takip ederek, cinselliğin temel yaşam gücü olduğunu, tinsel ve toplumsal sağlığın önemli bir parçası olduğunu savunuyorlardı. Cinsel hisleri bastırmak ve onları fahişeliğe yöneltmek yerine, yazarlar insanların cinsellik hakkında daha fazla şey öğrenmesi –ve doğum kontrolü uygulaması– gerektiği sonucuna varıyorlardı.

Psikoseksüel sağlık konuklarında anarşist yazarların "piri" olan Dr. Felix Marti-Ibàñez, cinselliğin insan yaşamındaki yerine dair yeni bir perspektifin ana hatlarını ortaya koydu. İlk olarak, insan büyü-

mesi ve gelişiminin ve başarılı evliliklerin bir parçası olarak, –hem erkekler hem de kadınlar için– jenital cinselliğin öneminde ısrar etti. Onun makaleleri kilişenin evliliğin türlerin yaşamını sürdürmek için var olduğu görüşünü reddediyordu, ve bunun yerine evliliğin, iki kişi tarafından gönüllü olarak seçilmiş olan bir yaşam şekli olduğunda ısrar ediyordu. İster evlilik bağlamında isterse evlilik dışı bağlamda, seks yalnızca döllenmek için değil, hayat vermek [*ing. recreation*, eğlendirmek, dinlendirmek] içindir. Başarılı cinsel ilişkiler (evlilikte veya evlilik-dışı) her iki tarafın da cinselliğe değer vermesini ve saygı göstermesini; ve cinsel birleşme ve tatminin yalnızca çocuk üretmenin bir aracı değil, kendi içinde bir amaç olabileceğinin bilinmesini gerektirir. Sonuçta, başarılı bir evlilik doğum kontrolünün bilinmesini ve kullanımını içerecektir. Onun makaleleri hem cinselliğin insan yaşamındaki yerine dair bu yeni görüşü şekillendirmek, hem de proletaryayı mevcut doğum kontrol [araçlarından] haberdar etmek amaçlarını güder.

Marti-Ibànez yeni bir cinsellik anlayışının gerektiğini de öne sürüyordu. Uzunca zamandan beri, cinselliğin jenitallikle [cinsel birleşme] karıştırıldığını söylüyordu. Önemli insan gereksinimlerini engellediğini belirterek, [cinsel] saflığın dayatılması pratliğini eleştirdi. Aynı zamanda, cinsel enerjinin farklı yönler kanalize edilebileceği, ve jenital temas

yoluyla ifade edilmesinin bir zorunluluk olmadığı [konusunda] ısrar etti: ”*Jenital-erotik dürtülerin cinsel bir faaliyet olduğunun, ancak [bunun] cinselliğın yalnızca küçük bir parçası olduğunun, ve cinselliğın birçok başka yönünün (iş, idealler, toplumsal ve artistik yaratım vb.) de olduğunun farkına varalım ... Cinsellik kendisini erotik bir şekilde veya çeşitli biçimlerdeki çalışma sayesinde ifade edebilir.*” [altı çizili yerler orijinalinde vurgulu] Bununla beraber, cinsel enerjiyi tekrar yönlendirme çabaları başarılı olmazsa, genç kadın ve erkeklerin –seksin aşkla ilintili olması gerektiğini düşünmedikleri, veya bunun kadının kendi hislerinden veyahut kendine saygı hissinden vazgeçmesini gerektirmediği müddetçe– cinsel deneyimde bulunmaktan sakınmaması gerektiğini belirtir!

Cinselliğe karşı yeni ve daha özgür bir tavır çağrılarına karşın, esasen bütün bu yazarlar ”normal cinselliği” heteroseksüellikle özdeşleştirdiler. Bu özdeşleştirme açık olmaktan ziyade kapalı bir şekildeydi –cinsellik tartışmaları karşı cinslerden insanlar arasındaki ”normal” ve ”doğal” bir çekimi var sayıyor ve ifade ediyordu. ”Ögenya [*ing. eugenics*, soyaçekim yoluyla insan ırkının geliştirilmesiyle ilgilenen bilim dalı] ve Cinsel Ahlak” serilerinde, Marti-Ibànez açıkça homoseksüellik sorununa değinmişti. Bu makalede esasen homoseksüelliğe karşı yaklaşı-

mın tarihçesine odaklanıyor, "cinsel tersine dönme" [*ing. inversion*] ("doğuştan homoseksüellik") ve (gönüllü olarak, kibir veya merak yüzünden, veya çıkarıcı amaçlar doğrultusunda uygulanan) "cinsel sapkınlık" [*ing. perversion*] arasında ayırım yapmaya girişiyordu. Bu iki türü birbirinden ayırma çabasına rağmen, makale hangi sebebin asli olduğunu belirlemenin genellikle güç olduğunu belirtiyordu. Nihayetinde, homoseksüellikte ahlaksız hiçbir şey olmadığını, ve bu nedenle homoseksüel davranışların (çalmadan duramayan bir kleptomanı cezalandırmasını ne kadar uygun olacaksa!) cezalandırılmaması gerektiğini belirtiyordu. Ancak, aynı zamanda homoseksüelliğin bir sapkınlık olduğunu ve homoseksüellerin "cinsel tersine dönmenin kurbanları" olduğunu inancını açıkça belirtiyordu.

Pekçok yazar, kadın cinselliğine yönelik yeni tavırların potansiyel olarak özgürleştirici etkisinin farkına varmıştı. [Cinsel] saflığa yönelik geleneksel yaklaşımın (ki daima kadını erkeğe nispeten daha fazla kısıtlıyordu –aslında anarşist çevrelerde bile) terk edilmesi, kadınları kendi cinselliklerini keşfetmek ve ifade etmek için özgürleştirecekti. Daha özelde, – hem kadın hem de erkek– pekçok yazar kadının yeneden üretim faaliyetinin onun ikincil konuma getirilmesinde anahtar olduğu görüşüne sahipti. Evli kadınlar (o zamanlar nadiren sorgulanan evlilik iliş-

kilerinin bir yönü olan) kocalarının cinsel arzularına tabi oldukları ve doğurganlığı düzenlemenin hiçbir yolu olmadığı müddetçe, kadınlar geniş ailenin yönetimi ile ard arda [gelen] çocuk doğumlarının duygusal, fiziksel ve tinsel lağımına maruz kalacaklardı. [Bu] yetersizlik en dramatik olarak işçi sınıfından kadınlar üstüne kalıyordu. Doğurganlığın kontrolü, bu nedenle, kadınlar için özellikle özgürleştirici olabilirdi. Kadınlar ve cinsellik konularında *Estudios*'a düzenli katkı sağlayanlardan Maria Lacerda de Moura, işçi sınıfı içinde doğum kontrolü bilgilerinin yayılmasına karşı çıkan anarşist erkekleri eleştiriyordu: *"Onlara göre, bir kadın sadece burjuva askerlerini, veya daha doğrusu toplumsal devrimin kızıl askerlerini üretmeye hedeflenmiş, doğurgan ve tükenmez bir rahimdir."* O, tam tersine, doğum kontrolünün kadınların özgürleşmesi mücadelesinin asli silahı haline gelebileceğinde ısrar ediyordu.

Birleşik Devletlerdeki ve Avrupa'da çeşitli bağlamlarda [çalışan] doğum kontrolü taraftarları ve feministler gibi, Lacerda, Marañón ve diğer İspanyol anarşistleri, hem işçi sınıfı ailelerinin hem de bireyler olarak işçi sınıfından kadınların ailenin düzgün bir şekilde bakabileceğinden daha fazla çocuk üertmekten zarar gördüklerini; ve kadınların kurtuluşunun aynı zamanda anne olup olmama, ne zaman ve ne sıklıkta anne olunacağını seçilmesini de içermesi ge-

rektiğini öne sürüyorlardı. Ancak, onlar doğum kontrolünün bireyler olarak kadınlar için faydalarını da vurguladılar: bu hem evli hem de bekar kadınları hamilelik korkusundan kurtarabilir, ve böylece cinsel ilişkilerden daha bütünsel bir zevk almalarına olanak tanır.

Bazı analistler, bu argümanları daha da ileriye götürerek doğum kontrolünü ve sınıf analizini Malthusçuluğa eklemleyip, anarşist bir neo-Malthusçuluk şekillendirdiler. Dr. Juan Lazarte, hamilelik ve doğumun anlam ve sonuçlarının toplumsal sınıflar arasında değiştiğini savunmuştu. Sık hamileliklerin kadının sağlığı açısından, keza –meteliksiz kalmış– bir ailenin sağlığı ve istikrarı açısından felaket olabilirdi. Ve aile daha çok çocuğa sahip oldukça, bebek ölüm oranları da yükseliyordu. Kısacası, Malthus’un öne sürdüğü gibi, sınırlandırılmamış yeniden üretimden en çok yaralananlar yoksullar oluyordu. Ancak doğum kontrolü imkanıyla, işçi insanlar (Malthus yoksulların bunu yapabileceklerine inanmıyordu) bu ”kısıt”ın yerine –bilinçli işçi sınıfının özgürlüğüne yönelik stratejisinin bir bileşeni olarak kullanabileceği– doğum kontrolünü koyabilirler. Daha küçük ailelerle, işçilerin ücretleri daha yüksek sağlık ve kuvvet seviyelerine erişebilir. Doğumların sınırlanması keza daha küçük bir işgücüne, işsizliğin azalmasına,

işçilerin daha güçlü olmasına, ve hatta savaşların sona ermesine yol açabilir.

Son olarak, cinselliğin ifade edilmesinde döllemeyle zevkin ayrılmasını mümkün kılmasının yanı sıra, cinselliğe yönelik bu yeni yaklaşımların anarşistlerin aşk ve evlilik anlayışlarına da önemli etkileri vardır. Pekçok anarşist kalıcı tekeşli evliliğin, kadın açısından örtük bir kendinden vazgeçmeyi gerektiren bir despotluk biçimi oluşturduğunu; ve özgür aşkın (ki bununla hem erkeklerin hem de kadınların, kilise veya devletin çıkarına olmaksızın cinsel ilişkiyi seçme ve artık karşılıklı olarak tatminkar olmadığına sona erdirme hakkında bahsetmektedirler) hem erkeklerin hem de kadınların doğal eğilimlerini yegane ortaya koyma [yolu olduğunu] iddia etmiştir. Bazı yazarlar, ideal bir toplumda dahi erkekler ve kadınlar arasında cinsellik bağlamında var olan farklılıkların devam edeceğini veya yenilerinin ortaya çıkacağını varsaymışlardır; diğerleri ise var olan farklılıkların büyük ölçüde toplumsal koşulların ürünü olduğunda ısrar etmişlerdir. Ancak hepsi de, bu farklılıkların kaynağı ne olursa olsun, kadınların tam eşitliğine uyan bir toplumda, hem erkeklerin hem de kadınların cinselliklerini daha bütüncül ve daha tatminkar yaşayacaklarını varsaymışlardır.

Hem [cinsel] saflığın hem de tekeşliliğin eleştirilmesi 1920 ve 1930'larda oldukça yaygındı, ve bunun yerine ya özgür aşkı veya "çoklu aşk"ı savunan sayısız makale yayınlanıyordu. Özgür aşkı savunmanın ötesinde, pekçok anarşist yazar tekeşliliğin sahip olma arzusunun bir ürünü olduğunda, kökenlerinin özel mülkiyet ve kadının ikincil konuma getirilmesinde bulunduğu, ve geleceğin anarşist toplumunda ortadan kalkacağına ısrar ediyordu. Mujeres Libres'in kurucularında birisi olacak olan Amparo Poch y Gascón, 1934'de *Estudios*'da geleneksel tekeşlilik kavramının kadını, "ister hala seviyor isterse sevmiyor olsun, -kilisenin veya yargıcın [erkeğe] sunduğu- erkeğin kahçı malı" yapıyordu. Ancak, o eğer doğru anlaşılırsa, tekeşlilik " 'ebediyen' demek değildir, ancak aşıkların arzu ve duyguları devam ettiği müddetçe" demektir diyordu. Dahası, eğer erkekler gibi kadınlar da böylesi bir tutuma sahip olurlarsa, "tümü daha özgür ve daha tatmin olmuş olurlar."

Maria Lacerda de Moura, kabullenilmiş tekeşli aşk ve evlilik kavramlarından daha da uzaklaşmıştır. "Aşk", diyordu, "daima tekeşlilikle açık bir mücadele içinde olmuştur." Erkeklerin ve kadınların eşit olarak saygı gördüğü gerçekten eşitlikçi bir toplumda, tekeşliliğin yerini, herkesin (özellikle de cinsel özerklikleri tamamen yasaklanan kadınların) tam olarak

gelişmesine, [kendisini] ifade etmesine, cinsel ihtiyaçlarını karşılamasına izin verecek tek cinsel ifade biçimi olan çoklu aşk olacaktır. Kadın ve erkeklerin aynı anda birden çok aşığının olmasını mümkün kılarak, çoklu aşkın kıskançlıkla ilgili birçok sorunu ortadan kaldıracığında, kadınların gerçekten de özgürce eşini (veya eşlerini) seçmesine imkan tanıyacağına, ve fahişelik ile kadınların cinsel sömürüsünü sona erdireceğinde ısrar ediyordu (çünkü evli olmayan, cinsel olarak aktif olan kadınlar artık damgalanmayacak ve kolayca yaralanır olmayacaktır).

Bununla beraber, çoğu yazar onun kadar ümitli değildi. En azından, özgür veya çoklu aşk doktrinlerinin pratikte uygulanmasının teoriden çok daha karmaşık olacağını fark ediyorlardı. Çoğu yazar, özellikle de kadınlar, kadınların eşitliği söz konusu olduğunda, vaaz ettiklerini fiilen pratiğe döken pek az anarşist olduğuna işaret ediyorlardı. Soledad Gustavo örneğin, *"bir erkeğin kadınların kurtuluşu fikrinden hoşlanabileceğini, ancak kadının bunu gerçekte uygulamasının düşkünü olmayacağına ... Nihayetinde, başkalarının kadınlarını arzulayabilir, ancak kendisininkini [kendi kadını] kilit altında tutacaktır."* değiniyordu.

Federica Montseny, *La Victoria* [adlı] romanının cinsel olarak özgürleşmiş kadın kahramanı Clara'ya yöneltilen eleştirilere cevap olarak, güçlü bir erkek

tarafından korunan zayıf, tapılası bir kadın kavramının –her ne kadar bazı erkek anarşistlere cazip gelse de– hiç de liberter bir görüş olmadığını söyler. Serbest ve karşılıklı özgürlüğe göre yaşamaya hazır, veya hatta [bunları] kavramış olan [özümsemiş, anlamış] çok az kadın olabilir. Ancak ”*[böyle yaşamaya istekli ve hazır olan] kadını kabullenmeye hazır çok daha az erkek vardır.*”

Montseny’nin görüşüne göre, –geleneksel tutum ve inançlar tarafından köleleştirilmiş– İspanyol kadınlarının pek azının kurtuluş için ahlaki olarak hazır olduğu, , cinsel ve ekonomik eşitliğe karşı erkeklerin direncinden çok daha ciddi bir sorundur. Emma Goldman, kadınların kendi değerlerini bilmeleri, kendilerine saygı göstermeleri, ve erkek aşıklarının tinsel ve ekonomik köleleri olmayı reddetmeleri için, içsel bir kurtuluşa ihtiyaç duyduklarını söylemişti. Ancak Montseny Goldman’ın bu kurtuluşun nasıl sağlanacağı konusunda gerçek bir kılavuz ortaya koymadığından yakındır.

Ekonomik alanda olduğu gibi, ailevi veya cinsel ilişkiler durumunda da, ideal olan farklılıklar [temelinde] eşitlikti. Gerek kadınlar gerekse erkekler, bugün ”kararlaştırılmış [*ing. committed*] cinsel ilişkiler” dediğimiz şeyin içinde ve dışında, cinselliklerini geliştirmek ve ifade etmekte serbest olmalıdırlar. Her ikisi de, toplumsal kınama veya dışlamaya düşmek-

sizin cinsel ilişkilere girmekte –veya çıkmakta– serbest olmalıdırlar. Aileler de eşitlikçi kurumlar olmalıdırlar –babanın sorgulanamayan otoritesinin yerini karşılıklı ilişki ve karşılıklı saygı almalıdır.

Bunlar anarşist toplumsal görüşün temel bileşenleriydi: ekonomik ve politik alanlarda olduğu kadar cinsel alanda da tüm insanlara eşit derecede ve karşılıklı olarak saygı gösterilen bir toplum; ne tahakküm ne de boyun eğme ilişkilerinin olduğu, kararların herkes tarafından alınmasının ve herkesçe kabul edilebilir olmasının gerektiği, insanların topluluğun süregiden yaşamına olan katkıları çevresinde örgütlenen bir toplum. Ancak bu topluma nasıl ulaşılacaktı? ”Yeni anarşist erkek ve kadın” nasıl yaratılacaktı?

Devrimci Dönüşüm: Araç ve Amaçların Tutarlılığı

Tahakküm ve boyun eğme ilişkilerinin toplumsal [olarak] inşa edildiğinin farkında olmak, elbette ki, onları değiştirmek demek değildir. İspanyol anarşistlerinin genelde ikincil konuma getirilmenin, ve özelde ise kadının ikincil konuma getirilmesinin üstesinden gelme girişimlerini incelediğimiz zaman, devrimci değişime ilişkin anarşist perspektifin karmaşıklıkları

belirginleşir. Kendi çıkarını güden –ve anarşistler, kapitalist toplumlarda yaşayan insanların, toplumsal ve ekonomik düzenlemelerin kuvvetlendirdiği kendi çıkarını gütmekten hiç de bağışık olmadığını çabucak fark etmişlerdi–, güçsüzleştirilmiş insanlar nasıl olacak da hem kendi kapasitelerinin farkına varacak ve hem de dikkatlerini diğerlerinin gereksinimlerine yönlendireceklerdi? İnsanlar, kendi değerlerinin farkına varmalarını ve geniş toplumun da [bunun] farkına varmasını talep etmelerini sağlayacak içsel kurtululu nasıl gerçekleştireceklerdi? Eşitlikçi bir toplumda yaşamak için uygun olan adalet duygusunu nasıl geliştireceklerdi? Ve böyle bir toplum, değerlerine devamlı bağlı kalmayı nasıl ortaya çıkaracaktı? Daha özelde, eğer kadınların ikincil konuma getirilmesi toplumsal kurumların bir ürünüyse ve toplumsal kurumlar [kendilerini] yıkmaya teşebbüs edenlerini güçsüzleştiriyorsa, bu kurumlar nasıl değiştirilecek?

Komünalist-anarşist geleneğin tanımlayıcı niteliklerinden birisi araçlar ile amaçlar arasındaki tutarlılığa yaptığı vurgudur. Devrimci mücadelenin amacı eğer hiyerarşik olmayan eşitlikçi bir toplumsa, o zaman [bu toplum] hiyerarşik olmayan bir hareketin eylemleriyle yaratılmalıdır. Aksi takdirde, katılımcılar bağımsız olarak faaliyet göstermek için asla güçlenemeyecek, ve harekete önderlik

edenler devrim-sonrası toplumu yönlendireceklerdir. İç savaş deneyiminin katılımcılarından birisinin sözleriyle, *"a la libertad sólo se llega por caminos libertarios"* (özgürlük ancak özgürlükçü araçlarla kazanılabilir]. Kropotkin'in parlamentarist sosyalistlerin ikilemi hakkında yazdığı üzere, *"Sizler Devlet'i fethedeceğinizi düşündünüz, ancak en sonunda Devlet sizi fethedecek."*

Ancak var olan pratikler insanları güçsüzleştirirken, [insanlar] nasıl güçlendirilecekler? Anarşistlerin eşitlikçi, hiyerarşik olmayan devrimci bir sürece bağlılığı, insanların [bu sürece] katılmak için kendi yetilerinin farkına varmalarını gerektirir gibi gözüküyor. Başarılı bir anarşist devrim açıkçası, devrimci hareketinin kendisinin en karmaşık olan amacının önceden başarılmasına dayanır: herkesin güçlenmesi [*ing. popular empowerment*].

Bu paradoksun çözümü, anarşistlerin devrimci süreç anlayışında bulunabilir. Bizzat kendileri eşitlikçi, güçlendirici ve bu nedenle de dönüştürücü olan faaliyet ve pratiklere katılarak insanların kendilerini devrime (ve komüniter bir toplumda yaşamaya) hazırlamaları beklenir. Toplumsal değişim süreci içinde hiçbir hiyerarşik yapı kurulamaz. Yeni bir toplum yaratmanın yolu yeni bir gerçeklik yaratmaktır.

Doğrudan Eylem

Güçlendirmeye ve bilinç-değişimi sürecine ilişkin İspanyol anarşist perspektifini en iyi şekilde, onların ademi merkezizetçiliğe ve "doğrudan eylem"e olan bağılılıklarıyla anlayabiliriz. Ademi merkezizetçilik, devrimin, insanların günlük yaşamlarının somut gerçekliklerinden kaynaklanan, temelde yerel bir fenomen olması gerektiğine işaret eder. Devrimci bir hareket, insanların kendi ikincil konuma getirilmelelerinin üstesinden gelmek üzere [insanların] mücadelelerinden gelişir; ve onların durumunun özelliklerine hitap etmelidir. Böylece, göreceğimiz gibi, İspanyol anarşistlerinin yarattığı önemli yeni kurumlardan biri, savaş öncesi dönemde bir okul, tazeleyici [*ing. recreational*, tiyatro, konser vb. gibi dinlendirici etkinliklere gitmek] bir grup ve işçi sınıfından genç insanların toplanma yeri olarak hizmet eden *ateneo libertario* (dükkan önü [*ing. storefront*] kültürel merkez) idi. Enriqueta Rovira'nın, böyle bir grubu betimlerken açıkladığı üzere,

"Genç delikanlılar ve kızlarla birlikte Sol y Vida (Güneş ve Yaşam) adlı bir gruba dahildik... Tiyatro oyunları, dağlara, denize geziler düzenledik, jimnastik yaptık... Hem kültürel hem de tazeleyici

bir gruptu... Daima bir şeyler üstüne bir nebze [de olsa] (eğitsel) konuşmalar olurdu. Ve bu sayede, fikirler teşvik edilir, erkek ve kadın yoldaşlar olma hissi yaratılırdı. İnsanlar sendika toplantılarına ve benzerlerine gidiyordu, bu doğru, ancak grubumuz içindeki ilişkiler çok daha candandı, açıklamalar daha kapsamlıydı. Bizim çok köklü bir şekilde, ideolojik olarak biçimlendiğimiz yer işte burasıydı.”

Doğrudan eylem, tek tek her eylemin ve bütünüün amacının insanların kendi güç ve kapasiteleriyle irtibata geçmesini, kendilerini ve yaşamlarını belirleyen erki geri almalarını sağlayacak yolları sunması demektir. Bu, demokratik bir sistemde bile olan daha beylik politik faaliyetten ayırt edilmelidir. Anarşistler, politikacılara basınç uygulamak için çıkar grupları oluşturarak değişimi gerçekleştirmeye teşebbüs etmenin yerine, deneyimimizin, anlayışımızın ve eylemlerimizin değişime kılavuzluk edebileceği ve [değişimi] gerçekleştirebileceği örgütlenmelerde biraraya gelerek, kendimiz adına düşünmeyi ve eylemeyi öğrenmemiz gerektiğinde ısrar ederler. Bilgi deneyimden önce gelmez, onu takip eder: *”Çalışmaya karar vererek işe başladık,*

ve çalışarak öğrendik... Liberter bir toplumda nasıl yaşayacağımızı, onun içinde yaşayarak öğreneceğiz.” İnsanlar özgür olmanın nasıl bir şey olduğunu ancak özgürlüğü uygulayarak öğrenebilirler: “Gelecek için hazır-kalıp [ready-made] insanlarla kendimizi bulacak değiliz... Yetilerinin sürekli işletilmesi olmaksızın, özgür insanlar olmayacaktır... Dışsal devrim ve içsel devrim birbirini gerektirir, ve başarımlı olmak için eş zamanlı olmaları gerekir.”

Günlük gereksinim ve deneyimlerden kaynaklanan doğrudan eylem faaliyetleri, insanların yaşamlarının denetimini ele geçirebilecekleri yolları temsil eder. Feministlerin öğrendiği üzere, –ister bilinç-yükseltme grupları isterse topluluk örgütlenmelerinde olsun– insanlar kendi durumlarını değiştirmek için faaliyet gösterirken, bu gibi faaliyetlere katılım hem içsel hem de dışsal etkilere sahip olacaktır. Bu tür bir meşguliyet insanları güçlendirir ve yeniden birlikte hareket etmelerini destekler. Soledad harekete aktif katılımın kendi yaşamı ve arkadaşlarının yaşamları üstündeki etkilerini [şöyle] betimliyordu: *”Genç bir militanın yaşamı inanılmaz bir yaşamdı. Mücadeleye, bilgiye, toplumu yeniden şekillendirmeye adanmış bir yaşam. Bir tür çöküntü ile karakterize ediliyordu... Bu çok güzel bir gençlik, bir yoldaşlıktı... Nerede olursa olsun, grevlere ve eylemlere katılıyordum daima. Çok az*

bir şeyle yaşıyorduk... Erkekler ve genç delikanlılar bizden biraz daha fazla kazanıyorlardı –ancak aslında buna gücenmiyorduk... Bazen, yalnızca havayla besleniyormuşuz gibi geliyordu.” Güçlenme hissi Enriqueta’nın anılarında da belirgindir: ”O yoldaşların sevgisi ve o görüş öylesine kuvvetliydi ki, Bakire Mary ’nin [İsa’nın annesi] kendisi ile bile savaşılabildik!”

Dahası, doğrudan eylem yalnızca ona katılanları güçlendirmekle kalmıyor, anarşistlerin ”eylemle propaganda” [*ing. propaganda by deed*] dedikleri şey sayesinde diğerlerini de etkiliyordu. Sıklıkla, bu terim bomba atma, suikast girişimleri ve benzeri şeyler anlamına geliyordu. Ancak, segilediği olumlu örneklerle taraftarları cezbeden bir tür örnek eylemliliğe gönderme yapan başka bir anlamı da vardı. Eylemli propagandanın bu güncel örnekleri gıda veya gündüz bakımı [çocuk ve yaşlılar için gündüz sağlanan bakım hizmetleri] kooperatifleri, kolektif olarak işletilen işler, eşit ter dökülen [*ing. sweat equity*] eviçi emeği programları, kadınların sağlık [konusunda] öz-yardım kolektifleri, kentsel işgal evleri, veya kadınların barış kamplarını içerir. Bu faaliyetler katılanları güçlendirirken, diğerlerine de hiyerarşik olmayan örgütlenme biçimlerinin var olduğunu ve olabildiğini –ve etkili bir şekilde işleyebileceklerini– gösterir.

Açıktır ki, bu eylemlerin arzulanan güçlendirici etkilerinin olması isteniyorsa, tepeden tasarlanmak ve yönlendirilmek yerine, büyük ölçüde kendiliğinden ortaya çıkmış olmaları gereklidir. Bu nedenle, anarşistler "kendiliğinden örgütlenme" stratejisine, yerel grupların zorlayıcı olmayan federasyonlarına bağlıdırlar. Amaç, yerel grup (sendikalar, semt birlikleri, tüketici kooperatifleri ve benzerleri) temsilcilerini biraraya getiren, "federatif ağ" diyebileceğimiz araçla, zorlama olmaksızın düzeni sağlamaktır. Hayati nokta, ne bireysel grupların ne de daha büyük koordinasyonu [sağlayan] organının diğerleri adına konuşma veya eyleme hakkının olmamasıdır. İdeal olarak, bunlar yönlendirici örgütlenmeler olmaktan ziyade tartışmaların [yapıldığı] forumlar olmalıdırlar. Kendiliğinden örgütlenme, pratikte, tahakküm yaşayanların hala rasyonel düşünme ve eyleme yetisine sahip olduğunu, ihtiyaçlarının neler olduğunu bilebileceklerini ve bunları karşılayacak yolları geliştirebileceklerini ortaya koyacaktır.

Hazırlık

En sonuncusu, ve en önemlisi, doğrudan eylem ancak "hazırlık" bağlamında gerçekleşebilir. Fede-

rica Montseny'nin sözleriyle, "*Una revolucìon no se improvisa*" (devrim doğaçlama gerçekleştirilmez). Her ne kadar herkes toplumsal ilişkilere katılımı temelinde bir eşitlik ve adalet hissine sahip olsa da, neredeyse içgüdesel [olan] bu his devrimci eyleme yol açmakta yetersizdir. Hazırlık, hem insanlara [içinde bulundukları] kötü durumlarının komünal doğasını ve bağlamını göstermek, hem de kolektif eylemliliklerinin olabilirliğinin farkına varmalarını sağlamak için gereklidir. Böylesi bir hazırlık olmasızın, "devrim" sadece otoritenin yeni biçimlerde tekrar kurumsallaşmasına yol açacaktır. Aslında, Rus Devrimini takip eden yıllarda yazan pek çok anarşist, yeterli hazırlık olmadığında hiyerarşinin nasıl kolayca yeniden dayatıldığının olumsuz bir örneği olarak SSCB'ne dikkat çekti.

Ancak ne kadar çelişkili gözükse de, insanlar kendi adlarına kendiliğinden harekete geçmeye hazırlanmalıdır. Marksla birlikte, anarşistler de bilinç-yükseltme dediğimiz şey için en iyi tekniğin, en iyi hazırlığın eylem olduğuna inanırlar. "*Kapitalizm ölümcül bir şekilde yaralanmıştır, ancak can çekişmesi, biz onu başarılı bir şekilde başka bir şeyle değiştirene değin sürecektir. Ve bunu, kulağa hoş gelen laflarla değil, yapıcı ve örgütleyici kapasitemizi sergileyerek başaracağız.*" İnsanlar, yaşamlarının somut gerçekliklerini [algılayışları]

üstüne yansıtarak –sıklıkla kendilerinin ve başkalarının faaliyetleri ile kıvılcımlanan bir yansıma– eleştirel, devrimci bir bilinç geliştireceklerdir.

Kadınların özel gereksinim ve durumlarına, ve Mujeres Libres’in faaliyetlerine dikkat edilmesi, bilinç- değişimi sürecinin çok yönlü doğasının açıklanmasına ve bugünkü pek çok tartışmayla [olan] ilgisinin anlaşılmasına yardım edebilir. Yukarıda, İspanyol anarşistlerinin, hazırlığın önemli bir bağlamının, işçi-sınıfı örgütlenmelerine, özellikle de sendikalara katılım olduğuna değindiklerinden bahsettim. Ancak, Bakunin’i izleyerek ve Marks’dan koparak, kentli sanayi işçilerinin devrimci bilince erişme yetisine sahip yegane insanlar olmadığını da vurguladılar. Sanayi işçilerinin yanısıra kırdaki köylüler ve kentli küçük burjuvazinin üyeleri de kendi ezilmişliklerinin bilincini geliştirebilir ve devrimci harekete katılabilirler. Birçok kadın, özelde hareketin erkek kentli sanayi proletaryasına vurgu yapmasını eleştirdi. Örneğin hem İspanyol devriminin hem de Mujeres Libres’in oldukça aktif bir destekleyicisi olan Emma Goldman, daha önceden *”anarşistler bugünkü asıl şeytanın ekonomik olduğunda görüş birliği içindedir”* demişti, ancak, *”onlar [anarşistler] bu şeytana karşı çözümün, ancak yaşamın her evresinin –kolektif olduğu kadar bireysel; dışsal olduğu kadar içsel evrelerinin– göz*

önüne alınmasıyla ortaya çıkabileceğini savunuyorlardı.” diye altını çiziyordu. [Altı çizili kısım orijinal metinde vurgulu] İş yerinin tahakküm ilişkilerinin ne yegane bağlamı, ne de bilinç-değişimi ve güçlenmenin gerçekleşeceği yegane potansiyel olmadığı çok açıktır ki kadınlar için, ancak erkekler için de gayet doğrudur. Tam olarak şekillenmiş [parçaları bütünleşmiş] bir hareket, hükümet, dini kurumlar ve –belki de en çarpıcı şekilde kadınlar için– cinsellik ve aile yaşamı da dahil olmak üzere, tüm hiyerarşik kurumları dönüştürmelidir.

Hazırlık, bu nedenle ekonomik bağlamın yanı sıra toplumsal bağlamların çeşitliliği içinde gerçekleşebilir ve gerçekleşmelidir. Hem Enriqueta hem de Azucena, anarşist perspektifleri “annemizin sütüyle” az ya da çok bilinçsiz bir şekilde beslenmekten bahsediler:

”Annem ... neredeyse dindar bir kişinin çocuklarına dini öğretmesi gibi, eylemleriyle olsun, kendisini ifade ediş biçimiyle olsun, veyahut onu umut ettiklerini, onu arzuladıklarını daima söylemek suretiyle olsun, bize anarşizmi öğretti –ancak dindar bir kişinin yapacağının aksine bize bunu dayatmaya çalışmaksızın ... Neredeyse bunları bize öğretmemiş, biz bun-

ları yaşamış, bunlarla doğmuştuk. Sizin dikiş dikmeyi veya yemek dikmeyi öğrenmeniz gibi öğrenmiştik bunları.”

Yaşamının daha sonraki kısmında hareketin parçası olanlar için, öğrenme süreci açıkça farklıydı. Örneğin Pepita Carpena, davaya [amaca] genç taraftarlar çekmek umuduyla gençlerin sosyal toplantılarını sıkça katılan sendika örgütleyicileri tarafından bu düşüncelere çekilmişti. Barcelona’da hem CNT hem de Mujeres Libres içinde oldukça faal olan Soledad Estorach, ”anarşist komünizm” hakkındaki ilk bilgilerinin büyük bir kısmını gazete ve dergileri okuyarak edinmişti.

Anarşistler –dar anlamıyla– eğitim pratikleriyle, toplumsal onama veya kınamanın toplumsal denetim mekanizmalarının devamını sağladığı süregiden kurumlara olan katılım arasındaki karşılıklı bağımlılığın uzun süredir farkındaydılar. Proudhon’un ”yaklaşmakta olan [*ing. imminent*] adalet” –adalet algısını diğer insanlarla olan ilişkilerimiz sayesinde geliştirdiğimiz iddiası– tasarımı bazı İspanyol anarşist yazarlar tarafından doğrudan benimsenmişti. Mella, toplumun yegane uygun düzenleyicisinin, insanların, kendi değerlerini ve diğerlerinin eşit değerlerini fark eden ve geçerli kılan kurumlara katılımları sayesinde öğrendikleri adalet duygusu olduğunu söylüyordu.

Böylesi bir katılım sonucu gelişecek olan kolektif duygu, insanlara kilise veya devlet tarafından dayatılan herhangi bir [adalet hissinden] çok daha güçlü ve kalıcı bir adalet hissine dönüşecektir. "*Adaleti uygulamak*" diye vurguluyordu Proudhon, "*toplumsal içgüdüye itaat etmek demektir*". Başkalarıyla etkileşimimizi şekillendiren kalıplar, kendimizin ve diğerlerinin kim olduğunu ve adaletin ne olduğunu öğrenmemizi ve tecrübe etmemizi sağlar. En iyi ve en etkili eğitsel sistem bu nedenle toplumun kendisidir.

Adalet hissinin gelişmesindeki bir başka etkin faktör, Mella'nın "ahlaki zorlama" (coacciòn moral) dediği kamuoyu görüşüdür. Ahlaki hissimiz, başlangıçta bizim dışımızdan gelebilse de, en nihayetinde adalet hissi olarak kavranan ve kendi kendimizi düzenlememizin temeli haline gelen "karşılıklı etkileşimin değişimi"nden gelişir. İyi biçimlenmiş bir eşitlikçi toplum, kendi haline bırakılırsa tam bir adalet duygusuna sahip insanlar ortaya çıkaracaktır; böylesi bir histen yoksun gözüken herhangi birisi diğerlerinin görüşleriyle kontrol altında tutulacaktır. Zamanla, bu görüşlerin eğitici bir etkisi olacaktır; kamuoyu görüşü vicdan olarak içselleştirilecektir.

Anarşistlerin hedefi bu nedenle, diğerlerini ve kendisini gözetme sorumluluğuna el koyarak böyle bir ahlaki hissin oluşmasını engelleyen kurumların –örneğin, kilise, yargıçlar ve mahkemeler– ortadan

kaldırılması olacaktır. Böylesi otoriteler bir kere ortadan kaldırılınca, karşılıklı ilişki [*ing. reciprocity*] davranışın normu haline gelecektir; basitçe topluluk içinde yaşamak –açık eğitsel sistem bağlamında onun faaliyetlerine, komünal sahipliğe ve mülkiyetin yok edilmesine katılmak–, böylece topluluğu sürdürmek için gerekli olan bireyin adalet hissinin gelişimini canlandırmak ve korumak için yeterli olacaktır.

Bu duruşun karmaşıklığı, özellikle kadınların ikincil konuma getirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik çabalara baktığımızda oldukça açık bir şekilde ortaya çıkar. Hem sendika temelli bir stratejiyi önemle vurgulayanlar, hem de kadınların ikincil konuma getirilmesinin daha geniş kültürel bileşenleri üstünde ısrar edenler, kadınların kültürel ve ekonomik olarak aşağılandığını ve güçsüzleştirildiğini kabul etmektedir. Her ikisi de araç ve amaçların sıkı sıkıya bağlı olduğu perspektifini kabul eder. Ancak bu ilke ve perspektifler pratikte nasıl gerçekleştirilecektir? Yirminci yüzyılın başı İspanya'sının erkeklere bağımlı olduğunu düşünen (ve başkalarınca da böyle görülen) kadınları, kendi kapasitelerini ve yeterlilik hissini geliştirecek şekilde davranmaya nasıl başlayacaklardı?

Bu sorular, tabii ki devrimcilik iddiasındaki bir hareket için hayati olacaktır, çünkü bir kimsenin

kendi kapasite ve güçlerinin farkına varması tam da ezenlerin ezilenlere vermeyi reddettikleri bir şeydir. Ancak perspektifin önemi konusundaki ittifak bile onun uygulamadaki etkileri üstünde oybirliği sağlanmasını garanti etmez. Aslında, İspanyol toplumu içindeki işçi sınıfından kadınların ikincil konuma getirilmesine değinmenin ve meydan okumanın en iyi nasıl olacağı sorusu, anarko-sendikalist hareket içinde asla tam olarak çözülmemiştir. Mujeres Libres, tam da bu güçlenmenin nasıl başarılacağı konusunda hareketin aktivistleri arasındaki görüş ayrılıklarından ortaya çıkmıştır.

Meseleler 1981’de yaptığım röportajlar sırasında dramatik bir şekilde gelişti. Bir eski aktivistler grubu toplantı yapıyor ve CNT ile FIJL’lı yılları anıyordu. FIJL ve ateneos’ların yirmiler ve otuzlarda genç insanların zihinlerini yeni fikirlere açılmasındaki rollerinin bir süre tartışılmasının ardından, tartışma kadınların kurtuluşuna yöneldi. İki farklı ancak güçlü bir şekilde savunulan konum öne çıktı. Birisi, kendisini kadınların kurtuluşunun güçlü bir destekçisi olarak tanımlayan bir erkek tarafından dile getirildi; anarşist erkeklerin bile [kadın] yoldaşlarının kendilerine tabi olmasını verili kabul etme eğiliminde oldukları hakkındaki düşüncesini rahatlıkla ifade etti. Tam da kadınların kültürel tabi kılınması [alta sıralanması] nedeniyle,

anarşistlerin bu kalıpların değiştirilmesinde öncülük etme sorumluluğunu üstlenmesi gerektiğini belirtti. Kadınların ücretli işlere girmesi yeterli değildir: *"Eşleri hem çalışan ve hem de hala bütün evişlerini yapan pek çok kadın vardır."* Bunca yıllık toplum-sallaşmanın ardından, kadınların tümü geleneksel rolleri hala üstlenmeye hazırdırlar. Kendi kapasitele-rinin farkında olan erkeklerin inisiyatifi üstlenmesi, ve [kadın] yoldaşlarını daha fazla özyönelim ve özerklik için cesaretlendirmesi gerekir demektedir.

Diğer duruş ise, Otuzlarda Juventudes'ın akti-visti olan ve yaşamı bu katılım sayesinde kökten de-ğişmiş olan bir kadın tarafından şekillendirilmişti. O da aynı şekilde kadınların kurtuluşuna kendisini ada-mıştı. Ancak o, [erkek] yoldaşının inisiyatifi erkekle-rin üstlenilmesi gerektiği şeklindeki ısrarına şiddetli bir şekilde karşı çıkıyordu. [Bir önceki duruşu savu-nan erkek anarşistin] günümüz feministlerinin "eviş politikası" dediği şeyin üzerine odaklanmasının yan-lış [odaklanma] olduğunu belirtti. Ana sorunun ta-bakları kimin yıkadığı veya evi kimin temizlediği ol-madığını, ancak bir kadının istediği yere gidebilmesi ve istediği şeyi söyleyebilmesi olduğunda ısrar etti. Kadınların ikincil konuma getirilmesinin kökü yok saymadır. Onun sözleriyle, *"toda mujer que se cul-tura un poco desarrolla armas"* (belli bir kültür edi-nen (kendini eğiten) her kadın silahlarını geliştirir).

"Benim için önemli olan bir kadının ağzını açabilmesidir. Bu tabakların temizlenmesi meselesi değildir." Onun sunucusu [ing. interlocutor, oturuma/panele katılanlara sorular soran kişi], kadının bütün evişlerinden ve aileden sorumlu olmasının onun komünal faaliyetlere katılımı engelleyeceğinde ısrar ederken, bu kadın *"toplantılara gitmek mesele değil. Toplantılara gitmek bir çeşit spor. Önemli olan çalışmak ve okumak"* [diye] ısrar ediyordu.

Aralarındaki temel meselenin işin, okumanın veya evişlerinin önceliği olmadığı kısa zamanda belirginleşti. [Mesele] inisiyatif. [Erkek sunucu], kadınların üstlenmesi gereken kültürel ikincil konuma getirilmenin ağırlığı veriliyken, inisiyatifin erkeklerden gelmesi gerektiğinde ısrar ederken; [kadın konuşmacı], *"bir erkek yoldaşın bir kadına 'kendini kurtar [özgürleştir], ve ben sana yardım edeceğim' dememesi gerektiğinde [ısrar ediyordu.] Bir kadın kendisini kurtarmalıdır. Erkeklerin yardım etmesi tamam, ancak inisiyatif kadının olmalıdır. Bu, kadının meselesi olmalıdır."*

Tartışmanın oldukça güncel gözükmesi hiç de şaşırtıcı olmamalı. [Tartışma] günümüz feminist hareketiyle büyümemekle beraber, ondan açıkça etkilenen insanlar arasında gerçekleşiyordu. Yine de, ortaya attıkları meseleler ve bunları tartışırken [izledikleri] belirli yollar, bu yüzyılın başlarının yazılı tar-

tışmalarını yankılandırıyordu. 1903’de, Jòse Prat kadınları kendi kurtuluşlarının sorumluluğunu üstlenmeye çağırıyordu. Birkaç yıl sonra, Federica Montseny kadınların cinsel çifte standardı yıkmak için çalışmasının yollarından birisinin kendilerini ciddiye almak, kendilerine tecavüz eden [ing. *seduce*, baştan çıkaran] ve terk eden erkekleri utanç içinde gizlemektense, ayağa kalkıp [onları] cezalandırmak olduğunda ısrar ediyordu. Ve Soledad Gustavo, Emma Goldman’ın içsel özgürleşme hakkındaki iddialarını yansıtır bir şekilde, yeni bir cinsel eşitlik düzeni olacaksa, kadınların ”*düşündüklerini, fikirleri anlamak, ilkeleri kavramak, amaçlar için mücadele etmek yetisine sahip olduklarını, eylemleriyle ortaya koymaları*” gerektiğinde ısrar ediyordu.

Hepsinin değindiği sorun, tam da güçlenme ve ikincil konuma getirilmenin üstünden gelinmesi sorunudur: hem kültürel koşullanmanın etkisine hem de her kişinin potansiyel özerkliğinin farkında olmasına çalışmakla tutarlı olacak şekilde, bunları en iyi nasıl becerebiliriz. Yine de, kadınların ikincil konuma getirilmesinin *önemi* ve bunun anarşist proje içindeki yeri sorunu –ister İspanyol anarşistlerinin kuramsal yazılarında olsun, isterse daha sonra göreceğimiz üzere hareketin eylemlerinde olsun– çözülmekten çok uzaktaydı. Hareket içindeki tartışmalar

1930'lar boyunca sürdü ve en nihayetinde Mujeres Libres'in kurulmasına yol açtı.

Anarşist Kütüphane

Martha A. Ackelsberg
Anarşist Devrim ve Kadınların Kurtuluşu
1991

14.05.2022 tarihinde şuradan alındı:

geocities.ws/anarsistbakis

Çeviri: Mor Yağmur, Anarşist Bakış

İngilizce Aslı: Free women of Spain: Anarchist
Revolution and the Liberation of Women

Çevirenin Notu: *İspanyol İç Savaşıyla aynı anda
süren kadın mücadelesinin tarihçesini tutan
Anarşist Devrim ve Kadınların Kurtuluşu, işçi
sınıfı kadınlarının devrimdeki ve özgür toplumdaki
yerlerini almaların sağlayacak kadınların
özgüçlenmesinin temeli olarak, kadın
topluluklarının ve toplumsal cinsiyete özgü
deneyimlerin önemi üstüne odaklanıyor.*

*Madrid ve Barcelona'daki bir grup kadın
tarafından 1936'da kurulan Mujeres Libres (Özgür
Kadınlar) kadınların, "kadınlar, üreticiler ve
cahiller olarak üç kat köleleştirilmesi"nden
kurtulmalarına adanmış bir örgütlenmeydi.*

*Bu broşür, yeni ve daha iyi bir dünya için
mücadele eden her kişiye ısrarla tavsiye edilen,
Martha Ackelsberg'un Free Women of Spain:
Anarchism and the Struggle for the Emancipation
of Women kitabının ilk bölümüdür.*

tr.anarchistlibraries.net